

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR****ÖZGÜR SAĞLAM BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası : 2016/9076
Karar Tarihi : 30/6/2021

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN
Üyeler : Hicabi DURSUN
Muammer TOPAL
Yusuf Şevki HAKYEMEZ
İrfan FİDAN
Raportör : Eser AKINCI
Başvurucu : Özgür SAĞLAM
Vekili : Av. Seval BALLIKAYA ÇELİK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; tutuklu olarak bulunulan ceza infaz kurumunda yapılan operasyonda güvenlik güçlerince yaralanma sonucu yaşam hakkının, bu olayla ilgili tam yargı davasının reddedilmesi sonucu yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 4/5/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonece başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen belgelere göre ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) *Akçayöz ve diğ erleri/Türkiye* (B. No: 76035/11, 15/10/2019) kararındaki tespitlere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. 1981 doğumlu olan başvurucu, başvuru konusu olayın meydana geldiği tarihte Ümraniye E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu olarak bulunmaktadır.

10. 2000 yılında F tipi ceza infaz kurumlarının hizmete açılması üzerine ülkemizde, Ümraniye E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu da dâhil olmak üzere birçok ceza infaz kurumunda *ölüm orucu* olarak adlandırılan açlık grevi ve isyanlar başlamıştır.

11. Güvenlik güçlerince 19/12/2000 tarihinde, yirmi ceza infaz kurumuna eş zamanlı olarak *hayata döniş* olarak adlandırılan operasyonlar gerçekleştirilmiştir.

12. Ümraniye Ceza İnfaz Kurumundaki operasyonlar sırasında başvurunun da aralarında olduğu birçok tutuklu/hükümlü yaralanmış, beş tutuklu/hükümlü, bir kolluk görevlisi ve bir infaz koruma memuru hayatını kaybetmiştir.

13. Operasyon sırasında sol gözünden yaralanan başvurucu 22/12/2000 tarihinde Haydarpaşa Numune Hastanesine götürülmüştür. Gözündeki yaralanma nedeniyle aynı hastanede 23/12/2000 tarihinde ameliyat edilen başvurucu 2/1/2001 tarihinde hastaneden ayrılmıştır.

14. Başvurucunun Edirne F Tipi Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmesinden sonra 25/1/2001 tarihinde Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesinde yapılan muayenesi sonucunda sol gözünde kalıcı görme kaybı olduğu tespit edilmiş ve yeniden ameliyat olması gerektiği belirtilmiştir.

15. Başvurucu hakkında Trabzon Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesince düzenlenen 23/6/2010 tarihli sağlık kurulu raporunda; başvurunun sol göz operasyonundan fayda görmeyeceği, görme şansının bulunmadığı, istediği protezin estetik amaçlı olduğu belirtilmiştir. 9/2/2012 tarihinde Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesinde gerçekleştirilen ameliyatla başvurunun sol gözüne *enukleasyon* yapılmıştır.

A. Kolluk Görevlileri Hakkındaki Ceza Soruşturması Süreci

16. Üsküdar Cumhuriyet Başsavcılığınca başlatılan soruşturma kapsamında Ceza İnfaz Kurumunda gerçekleşen olaylar nedeniyle jandarma görevlileri hakkında 2/12/1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun hükümleri uyarınca soruşturma izni istenmiştir. İstanbul Valiliğinin soruşturma izni verilmemesine ilişkin 26/11/2002 tarihli kararı, yapılan itirazlar üzerine İstanbul Bölge İdare Mahkemesinin 10/7/2003 tarihli kararıyla kaldırılmış; genel hükümlere göre soruşturma yapılmak üzere dosyanın Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmiştir.

17. Üsküdar Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan soruşturma sonucunda 29/3/2004 tarihinde, Ceza İnfaz Kurumunda 19/12/2000 ve 22/12/2000 tarihleri arasında gerçekleşen olaylar nedeniyle 267 jandarma görevlisi hakkında, ölen altı tutuklu/hükümlü ile yaralanan

408 tutuklu/hükümlüye yönelik olarak yetkili merciden verilip ifası vazifeten zorunlu olan emrin icrası sırasında zaruretın tayin ettiği hudutu aşmak suretiyle asli müstakıl faili belli olmayacak biçimde birden fazla kişinin ölümüne ve yaralanmasına neden olma suçlarından iddianame düzenlenmiştir. İddianamede başvuruçunun iş ve güçten kalmayacak şekilde yaralandığı belirtilmiştir.

18. İstanbul Anadolu 6. Ağır Ceza Mahkemesince yapılan yargılama sonucunda 3/12/2019 tarihinde, altı sanık hakkında açılan davaların sanıkların ölmesi nedeniyle düşürülmesine, diğer sanıklar hakkında kasten yaralama ve başvuruçunun da aralarında bulunduğu mağdurlara yönelik efrada suumuamele suçlarından açılan davaların zamanasını nedeniyle ayrı ayrı düşürülmesine, faili belli olmayacak şekilde kasten öldürme suçlarından ise mahkûmiyetlerine yeterli delil olmadığından ayrı ayrı beraatlerine karar verilmiştir.

19. Bir kısım katılan ve sanık tarafından istinaf yoluna başvurulması üzerine İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 1. Ceza Dairesinin 11/3/2021 tarihli kararıyla dosyanın bazı eksikliklerinin tamamlanması için mahkemesine tevdiine karar verilmiş olup davanın inceleme tarihi itibarıyla derdest olduğu anlaşılmıştır.

B. Başvuruçuy Aleyhindeki Ceza Soruşturması ve Kovuşturması Süreci

20. Başvuruçuy 25/12/2000 tarihinde Cumhuriyet savcısına verdiği ifadede DHKP-C silahlı terör örgütüne üye olma ve örgüt adına eylemlerde bulunma suçlarından tutuklu olduğunu, F tipi ceza infaz kurumlarını protesto etmek için bir süre açlık grevi yaptığını ancak olaydan yirmi gün önce buna son verdiğini, 19/12/2000 tarihinde saat 04.00-05.00 sıralarında koğuş nöbetçileri tarafından uyandırıldığını, içeriye yoğun şekilde gaz bombası atıldığını, zaman zaman silah seslerinin geldiğini, arkadaşlarıyla birlikte maltaya çıktıklarını, ellerine geçirdikleri eşyaları koridordaki askerlere attıklarını, kendilerinde silah olmadığını, ertesi gün mutfağa geçerken sol gözüne isabet eden bir şarapnel parçası yüzünden yaralandığını, operasyonun dört gün sürdüğünü, ölüm orucundaki arkadaşlarından olan A.İ.nin kendisini maltada yaktığını, Ceza İnfaz Kurumu idaresine karşı ayaklanmadığını, silah kullanmadığını, gözündeki yaralanma nedeniyle ameliyat olduğunu, sorumlulardan şikâyetçi olduğunu beyan etmiştir.

21. Üsküdar Cumhuriyet Başsavcılığınca başvuruçunun da aralarında olduğu 399 sanık hakkında 23/3/2001 tarihli iddianameyle Ceza İnfaz Kurumu idaresine karşı silahlı ayaklanma, faili gayrimuayyen şekilde kasten öldürme ve yaralama, 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun'a muhalefet ve patlayıcı madde bulundurma suçlarından dava açılmıştır.

22. İstanbul Anadolu 5. Ağır Ceza Mahkemesince yapılan yargılama sonucunda 22/1/2016 tarihinde, bazı sanıkların ölmesi nedeniyle haklarındaki davaların düşürülmesine, başvuruçunun da aralarında bulunduğu sanıkların Ceza İnfaz Kurumu idaresine karşı silahlı ayaklanma, kasten yaralama, 6136 sayılı Kanun'a aykırılık ve yasak patlayıcı madde bulundurma suçlarından açılan davaların zamanasını nedeniyle ayrı ayrı düşürülmesine, yine başvuruçunun da aralarında olduğu sanıklar hakkında faili gayrimuayyen şekilde kasten öldürme suçlarından mahkûmiyetlerine yeterli delil olmadığından ayrı ayrı beraatlerine karar verilmiştir.

23. Bazı katılanlarca temyiz edilen dosyanın inceleme tarihi itibarıyla Yargıtayda temyiz aşamasında olduğu anlaşılmıştır.

C. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Süreci

24. Başvurucu 2/11/2011 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 2. ve 3. maddeleriyle güvence altına alınan yaşam hakkının, işkence ve kötü muamele yasağının, 6. madde ve 13. madde ile korunan adil yargılanma ve etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürerek AİHM'e başvuruda bulunmuştur (*Akçayöz ve diğerleri/Türkiye*). Başvurucu, somut olayda yürütülen operasyonun ölümcül niteliğinden ve ceza yargılamasının etkili olmadığından şikâyet etmiştir.

25. AİHM somut olayda Sözleşme'nin 6. ve 13. maddelerine ilişkin şikâyetlerin duruma göre Sözleşme'nin 2. veya 3. maddelerinin usul yönleri açısından incelenmesi gerektiğini belirterek başvurucunun ateşli silah kullanılması neticesinde baş hizasından yaralanması nedeniyle şikâyetin Sözleşme'nin 2. maddesi kapsamında incelenmesi gerektiğine karar vermiştir (*Akçayöz ve diğerleri/Türkiye*, §§ 42-47).

26. AİHM, kabul edilebilir bulduğu başvuruyu inceleyerek 19-23/12/2000 tarihleri arasında ceza infaz kurumunda yürütülen isyan karşıtı operasyon sırasında güvenlik güçleriyle tutuklu/hükümlüler arasında şiddetli bir çatışma meydana geldiği, başvurucunun devletin yetkisi ve sorumluluğu altında gerçekleştirilen bu operasyon sırasında yaralandığı konusunda herhangi bir itirazının bulunmadığını belirttiikten sonra başvurucu hakkında isyan suçundan açılan davanın zamanasımı nedeniyle düşmesi gözönüne alındığında başvurucunun güvenlik güçlerine aktif olarak direndiğini veya saldırdığını gösteren doğrulanabilir bir delilin olmadığını kabul etmiştir. Başvurucunun güvenlik güçlerine direndiğini ve koşu altında bulunan bazı eşyaları onlara attığını kabul etmesi nedeniyle idare mahkemesince illiyet bağının kesildiği ve idarenin tazmin yükümlülüğünün bulunmadığı sonucuna varılmış olsa bile başvurucunun güvenlik güçlerinin silahlarını meşru olarak kullanmalarını gerektirecek ölçüde bir saldırıda bulunduğu dair herhangi bir adli tespit olmadığı durumda böyle bir sonuca varmanın mümkün olmadığını belirtmiştir. Ayrıca başvurucunun yaralanmasını meşru göstermek ve şikâyetlerini reddetmek için uygun delilleri sunmanın sadece hükümete düştüğünü ifade etmiştir (*Akçayöz ve diğerleri/Türkiye*, §§ 80, 81, 82).

27. AİHM sonuç olarak ceza infaz kurumunda ateşli silah kullanılmasının tek başına *potansiyel olarak ölümcül* olduğunu belirterek başvurucuya yönelik ölümcül gücün Sözleşme'nin 2. maddesinin ikinci fıkrası açısından *mutlaka gerekli olduğu* şeklinde değerlendirilmeyeceğine ve Sözleşme'nin 2. maddesinin esas yönünden ihlal edildiğine, başvurucuya 25.000 avro manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir (*Akçayöz ve diğerleri/Türkiye*, §§ 86, 87).

28. AİHM Sözleşme'nin 2. maddesinin usul yönünden ileri sürülen şikâyetlerin ise Hükümetin Anayasa Mahkemesi önündeki (4/5/2016 tarihinde yapılan 2016/9076 No.lu) bireysel başvuru yolunun tüketilmediği yönündeki itirazını kabul ederek reddine karar vermiştir (*Akçayöz ve diğerleri/Türkiye*, § 99).

D. Tam Yargı Davası Süreci

29. Başvurucu; idare mahkemesine başvurarak sol gözünün görme yeteneğini tamamen kaybetmesi nedeniyle idarenin hizmet kusuru bulunduğundan bahisle 25.000 TL maddi, 50.000 TL manevi tazminat talepli dava açmıştır. İstanbul 2. İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) 30/4/2007 tarihinde, başvurucunun Ceza İnfaz Kurumunda çıkan olaylar nedeniyle yaralandığı ve %32,3 oranında malul kaldığının anlaşıldığı gerekçesiyle 25.000 TL maddi, 12.500 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

30. Anılan kararı başvuruçunun ve idarenin temyizi üzerine inceleyen Danıştay Onuncu Dairesi 16/3/2012 tarihinde, başvuruçunun davaya konu olayları çıkaranlardan ve olaylara aktif olarak katılıp silah kullananlardan olduğunun, dolayısıyla zararın kendi eyleminden kaynaklandığının saptanması hâlinde idarenin tazmin yükümlülüğünün ortadan kalkacağı belirtilerek başvuruçunun da aralarında bulunduğu sanıklar hakkında Ceza İnfaz Kurumu idaresine karşı silahlı isyan çıkarma, kasten öldürme ve yaralama suçlarından açılan davanın akıbeti araştırılmadan eksik incelemeyle karar verildiği gerekçesiyle karar bozmuştur.

31. Bozma kararı üzerine yapılan yargılama sonucunda İdare Mahkemesi 28/11/2014 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinde; başvuruçunun hakkında Ceza İnfaz Kurumu idaresine karşı ayaklanma ve Ceza İnfaz Kurumu binasına zarar verme suçlarından açılmış bir kamu davasının bulunduğu, 25/12/2000 tarihli ifadesinde olaylara katıldığını, eline geçirdiği eşyaları askerlere attığını, güvenlik ve asayişin sağlanması için yapılan müdahaleye direndiğini ve daha önce açlık grevi yaptığını beyan ettiğini, dolayısıyla müdahaleye sebep olanlardan olduğu, zararın davacının kendi eyleminden kaynaklandığı belirtilerek idarenin tazmin yükümlülüğünün bulunmadığı ifade edilmiştir.

32. Başvuruçunun, davanın reddi kararına karşı temyiz başvurusunda bulunmuştur. Temyiz dilekçesinde 16/3/2012 tarihli bozma kararının gereğinin yerine getirilmediğini, kararda söz konusu olaylara aktif olarak katılıp katılmadığının saptanmasından sonra karar verilmesi gerektiği belirtildiği hâlde meydana gelen olaylarda kusurlu olduğu tespit edilmeden karar verildiğini, Cumhuriyet savcısına verdiği ifadede olaylara sebebiyet verenlerden olduğu sonucunun çıkarılmayacağını, olayların meydana gelmesine neden olduğuna, silah kullandığına dair hiçbir delil bulunmadığını, ceza infaz kurumlarında bulunanların can güvenliğinden devletin sorumlu olduğunu, onların hayatlarına ve vücut bütünlüklerine yönelik eylemlerde gerekli tedbirlerin alındığını idarenin kanıtlaması gerektiğini, güvenlik güçlerince açılan ateş sırasında fırlayan bir şarapnel parçasının gözüne isabet etmesiyle yaralandığını, zamanında hastaneye götürülmemesi ve gereği gibi tedavi edilmemesi nedeniyle gözünü kaybettiğini ileri sürmüştür. Danıştay Onuncu Dairesi 22/1/2016 tarihli kararıyla mahkeme kararının usul ve hukuka uygun olduğu gerekçesiyle onanmasına karar vermiştir.

33. Başvuruçunun anılan kararın 4/4/2016 tarihinde tebliğ edilmesinin ardından 4/5/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

34. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "İdari dava türleri ve idari yargı yetkisinin sınırı" kenar başlıklı 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. İdari dava türleri şunlardır:

a) İdari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlâl edilenler tarafından açılan iptal davaları,

b) İdari eylem ve işlemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından açılan tam yargı davaları,

..."

35. 2577 sayılı Kanun'un "Doğrudan doğruya tam yargı davası açılması" kenar başlıklı 13. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"1. İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir."

B. Uluslararası Hukuk

36. Sözleşme'nin 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur..."

37. Bir olayda yaşam hakkına ilişkin ilkelerin uygulanabilmesi için gerekli şartlardan biri, doğal olmayan bir ölümün gerçekleşmesi olmakla birlikte bazı durumlarda ölüm gerçekleşme dahi olayın yaşam hakkı çerçevesinde incelenebilmesi mümkündür. AİHM de ölümlerle sonuçlanmayan yaralanma olaylarını kişiye karşı kullanılan gücün derecesi, türü ve güç kullanımının ardında yatan niyet ve amacı diğer faktörlerle birlikte gözönünde tutarak yaşam hakkı kapsamında inceleyebilmektedir (*İlhan/Türkiye* [BD], B. No: 22277/93, 27/6/2000, § 76; *Paşa ve Erkan Erol/Türkiye*, B. No: 51358/99, 12/12/2006, § 27; *Makaratzis/Yunanistan* [BD], B. No: 50385/99, 20/12/2004, §52).

38. AİHM, *Şat/Türkiye* (B. No: 14547/04, 10/7/2012, §§ 58-64) kararında Bayrampaşa Ceza İnfaz Kurumunda gerçekleştirilen *hayata dönüş* operasyonu sırasında güvenlik güçlerince açılan ateş sonucu hayati tehlike geçirmeden sol dirseği kırılan, cerrahi müdahale geçirdikten sonra kalıcı olarak sakatlanan başvurucu hakkında bir inceleme yapmıştır. AİHM kişilerin güvenlik güçleri tarafından yaralandığı durumlarda *hayati tehlike geçirme* unsurunun kişiye karşı kullanılan gücün potansiyel olarak ölüme yol açacak nitelikte olup olmadığının değerlendirilmesi yönünden önemi bulunsa da olmazsa olmaz bir koşul olmadığını belirtmiştir. Başvurucuya karşı kullanılan gücün potansiyel olarak ölümcül nitelikte olduğunun belirlenebilmesi için yaralanmanın tüm koşullarının gözetilmesi gerektiğini ifade eden AİHM; Bayrampaşa Ceza İnfaz Kurumunda tüm gün süren operasyonda yoğun yayılım ateşi olduğunu, bu koşullarda başvurusunun ölümüne neden olacak biçimde yaralanabileceğinde kuşku bulunmadığını ve burada öldürme kastı olmamasının Sözleşme'nin 2. maddesinin uygulanabilirliği üzerinde bir etkisi olmadığını değerlendirerek uygulanan gücün potansiyel olarak ölümcül olduğu kanaatiyle başvuruyu yaşam hakkı kapsamında değerlendirmiştir.

39. Sözleşme'nin 13. maddesi şöyledir:

"Bu Sözleşme'de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, söz konusu ihlal resmi bir hizmetin ifası için davranan kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olsa dahi, ulusal bir merci önünde etkili bir yola başvurma hakkına sahiptir."

40. AİHM'in Sözleşme'nin 13. maddesi ile korunan etkili başvuru hakkı ile ilgili benimsediği ilkeler, somut başvuru ile ilgili görüldüğü ölçüde şu şekilde özetlenebilir:

- 13. maddede yer alan düzenlemenin amacı, Sözleşme'de korunan hakları ihlal edilen kişilerin AİHM önünde başvuruda bulunmadan önce ulusal düzeyde bir çözüme ulaşmalarını sağlamaktır (*Kudla/Polonya* [BD], B. No: 30210/96, 26/11/2000, § 152). Etkili başvuru hakkı, Sözleşme kapsamındaki haklarının ihlal edildiğine dair savunulabilir bir iddiası bulunan kişilerin bu iddialarını, esasını inceleme ve uygun bir giderim sağlama kapasitesine sahip ulusal bir otorite önünde öne sürme imkânına sahip olmalarını gerektirir (*M.S.S./Belçika ve Yunanistan* [BD], B. No: 30696/09, 21/1/2011, § 288).

- 13. maddede düzenlenen etkili başvuru hakkının bağımsız bir varlığı yoktur ve bu hak yalnızca Sözleşme ve ek protokollerde düzenlenen esasa dair hakların tamamlayıcısı durumundadır. Bir başvurucunun 13. maddeyi ileri sürebilmesi için diğer Sözleşme hükümleriyle korunan haklarının ihlal edildiğine dair savunulabilir bir iddiasının olması zorunludur (*Zavoloka/Litvanya*, B. No: 58447/00, 7/7/2009, § 35). AİHM, 13. maddenin bağlantılı olarak veya birlikte ileri sürüldüğü hak bakımından bir ihlal bulunduğu etkili başvuru hakkına dair iddianın da savunulabilir olduğu sonucuna varmaktadır (*Batı ve diğerleri/Türkiye*, B. No: 33097/96, 57834/00, 3/6/2004, § 138). Buna karşılık 13. maddenin uygulanması için mutlaka başka bir Sözleşme hükmünün ihlal edildiğine karar verilmiş olması gerekmez (*Nuri Kurt/Türkiye*, B. No: 37038/97, 29/11/2005, § 117).

- İhlalin giderilmesi için kabul edilecek başvuru yolunun ne tür bir çözüm sağlaması gerektiği konusunda ihlal edilen hakkın doğası belirli bir etkiye sahiptir (*Budayeva ve diğerleri/Rusya*, B. No: 15339/02, 2166/02, 20058/02, 11673/02, 15343/02, 20/3/2008, § 191). Devletler, hakları ihlal edilen kişilere hangi başvuru yolunu sağlayarak 13. madde ile düzenlenen yükümlülüklerini yerine getireceklerine dair belirli bir takdir hakkına sahiptir ancak iç hukukta kabul edilecek başvuru yolu yalnızca hukuki zeminde değil pratikte de etkili olmalıdır. İhlal edildiği ileri sürülen hak yaşam hakkı ya da işkence ve kötü muamele yasağı gibi temel bir hak olduğunda Sözleşme'nin 13. maddesi, hakları ihlal edilen kişilere tazminat ödenmesine ek olarak sorumluların tespiti ve cezalandırılmasına imkân tanıyacak şekilde kapsamlı ve etkili bir ceza soruşturması yapılmasını gerektirir (*Kaya/Türkiye*, B. No: 22729/93, 19/2/1998, §§ 106, 107).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

41. Mahkemenin 30/6/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

42. Başvurucu 19/12/2000 tarihinde Ceza İnfaz Kurumunda başlayan operasyon sırasında bir şarapnel parçasının gözüne isabet etmesi nedeniyle yaralandığını, dört gün süren operasyonun ardından 22/12/2000 tarihinde Haydarpaşa Nurnune Hastanesine sevk edildiğini, burada iki kez ameliyat edilerek gözündeki şarapnel parçalarının çıkarıldığını, beyin bölgesine yakın olan bir parçanın ise daha sonra yapılacak bir operasyonla alınması gerektiği belirtilerek Edirne Ceza İnfaz Kurumuna nakledildiğini, burada gözündeki kanama

arttığı hâlde uzun bir süre tedavisinin yapılmadığını, bu yüzden sol gözünde kalıcı görme kaybı oluştuğunu, maddi ve manevi zararlarının giderilmesi istemiyle idare mahkemesinde açtığı davanın reddedildiğini, bu nedenlerle Anayasa'nın 10., 17., 36. ve 40. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

43. Bakanlık görüşünde; Ceza İnfaz Kurumuna yapılan müdahalenin mutlak zorunluluk arz ettiği ve güvenlik güçlerine karşı direniş dikkate alındığında ölçülü olduğu, yaralanan başvurucunun düzenli olarak tedavi edildiği, sağlık sorunları ile ilgili gerekli tüm tetkiklerin ve tedavilerin özenle yerine getirildiği, bu konuda herhangi bir ihmalin söz konusu olmadığını ifade edilmiştir.

B. Değerlendirme

44. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, yaşama ... hakkına sahiptir."

45. Anayasa'nın *"Temel hak ve hürriyetlerin korunması"* kenar başlıklı 40. maddesi şöyledir:

"Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir."

Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır."

Kişinin, resmi görevliler tarafından vâki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır."

1. İddiaların Nitelendirilmesi ve İncelemenin Kapsamı Yönünden

46. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağılı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

47. Somut olayda başvurucu, sol gözünden yaralanmış olup hayattadır. Bu nedenle başvuruda öncelikle yaşam hakkını güvence altına alan Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasının uygulanabilirliği hususunda bir değerlendirme yapılması gerekir.

48. Bir olayda yaşam hakkına ilişkin ilkelerin uygulanabilmesi için gerekli şartlardan biri, doğal olmayan bir ölümün gerçekleşmesi olmakla birlikte bazı durumlarda ölüm gerçekleşmese dahi olayın yaşam hakkı çerçevesinde incelenebilmesi mümkündür (*Mehmet Karadağ*, B. No: 2013/2030, 26/6/2014, § 20).

49. Ölümle sonuçlanmayan bir olaya ilişkin başvuru da mağdura karşı yapılan eylemin niteliği ve failin amacı gibi somut olayın kendine özgü koşulları dikkate alınarak yaşam hakkı kapsamında incelenebilir. Bu değerlendirme yapılırken eylemin potansiyel olarak öldürücü niteliğe sahip olup olmadığı ile maruz kalınan eylemin mağdurun fiziki bütünlüğü üzerindeki sonuçları önem taşımaktadır (*Siyahmet Şiran ve Mustafa Çelik*, B. No: 2014/7227, 12/1/2007, § 69; *Yasin Ağca*, B. No: 2014/13163, 11/5/2017, §§ 109, 110).

50. Başvuruya konu eylemin ateşli bir silahla gerçekleştirilmesi ve başvuruçunun vücudunun hayati tehlike geçirmesine neden olabilecek bir bölgesinden yaralanması ile yaralandığı koşullar birlikte gözönünde bulundurulduğunda başvurunun yaşam hakkı çerçevesinde incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

51. Kasten gerçekleştirilen veya kötü muamele sonucu meydana gelen ölüm olaylarında Anayasa'nın 17. maddesi gereğince devletin sorumluların tespitini ve cezalandırılmalarını sağlayabilecek nitelikte bir cezai soruşturma yürütme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu tür olaylarda, idari soruşturmalar ve tazminat davaları sonucunda idari bir yaptırıma veya tazminata hükmedilmesi ihlali gidermek ve dolayısıyla mağdur sıfatını ortadan kaldırmak için yeterli değildir (*Serpil Kerimoğlu ve diğ.leri*, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 55).

52. Anayasa Mahkemesi birçok kararında kolluk görevlilerinin eylemlerinden kaynaklanan kötü muamele iddialarında etkili başvuru yolunun ceza soruşturması olduğunu belirtmiş ve maruz kalınan kötü muamele nedeniyle yalnızca tazminat talep etme yolunun tercih edildiği başvuruları kabul edilemez bulmuştur. Bu sonuca ulaşırken özellikle tam yargı davasının tazminat ödenmesi imkânı sağlamakla birlikte kötü muamele iddialarına ilişkin maddi olayın ortaya çıkarılması, sorumluların tespiti ve cezalandırılmasına yönelik bir sonuç elde etme şansı sunmaması nedeniyle etkili bir başvuru yolu olmadığı tespitine yer verilmiştir (*Zeki Güngör*, B. No: 2013/8491, 31/3/2016, §§ 39-45).

53. Bununla birlikte kamu görevlilerinin kasıtlı fiilleriyle gerçekleştirdikleri kötü muamele iddiaları yönünden asıl yolun ceza soruşturması olması tamamlayıcı bir giderim yolu olarak tazminat davasının da öngörülmesine engel değildir. Anayasa'nın 40. maddesi kötü muamele yasağı ihlalleri sebebiyle oluşan maddi ve manevi zararların tazmin edilmesini sağlayacak yargısal mekanizmalar ihdas edilmesini zorunlu kılmaktadır. Nitekim Türk hukukunda 2577 sayılı Kanun'un 2. ve 13. maddeleri uyarınca açılacak tam yargı davası bu tür durumlarda tazminata hükmetme imkânı sağlamaktadır. Bu itibarla kamu görevlilerinin kötü muamelesi sebebiyle uğranılan zararın tazmini için açılan tam yargı davası sürecine ilişkin şikâyetlerin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvenceye bağlanan kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde teminat altına alınan etkili başvuru hakkı kapsamında bireysel başvuruya konu edilmesi mümkündür (*Abdullah Yaşa*, [GK] B. No: 2015/12486, 5/11/2020, § 46).

54. Ancak kamu görevlilerinin kasıtlı fiilleriyle gerçekleştirdikleri yaşam hakkına veya kötü muamele yasağının ihlaline yol açan hâllerde esas etkili yol ceza soruşturması olduğundan etkili başvuru hakkıyla ilgili şikâyetin incelenmesi için öncelikle ceza soruşturması yolunun tüketilmiş olması zorunludur. Yaşam hakkının ve kötü muamele yasağının bu özelliği gereği, negatif yükümlülüklerde ceza soruşturması tüketilmeden öne sürülen etkili başvuru hakkı ihlali iddialarının incelenmesi mümkün değildir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. *Abdullah Yaşa*, § 47).

55. Nitekim Anayasa Mahkemesi *Sinan Işık (2)* (B. No: 2015/12734, 25/9/2019) başvurusunda, başvuruçunun zorunlu askerlik hizmeti sırasında kötü muameleye maruz kaldığına yönelik iddialarıyla ilgili etkili bir ceza soruşturması yürütülmediği sonucuna vararak ihlal kararı vermiştir. Aynı başvuruçunun kötü muameleye maruz kaldığını iddia ederek açtığı tam yargı davasının reddinin ardından yeni bir bireysel başvuruda bulunması üzerine yeniden inceleme yapılarak bir kez daha kötü muamele yasağının usul boyutu bakımından ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Benzer şekilde kamu görevlilerinin kötü

muamele eylemleri nedeniyle yürütülen bir ceza yargılamasında eylemin faileri hakkında verilen mahkûmiyet kararının ardından açılan tazminat davasının mahkûmiyet kararı ile çelişen veya tam olarak giderim sağlamayan bir kararla sonuçlanması durumunda yapılan bireysel başvurular da esas bakımından incelenebilir. Katıldığı toplumsal gösteride kolluk görevlisinin eylemi sonucu yaralanan bir başvurucunun kendisini yaralayan görevli hakkında mahkûmiyet kararı verilmesinin ardından açtığı tam yargı davasında hükmedilen tazminatın yetersiz olduğu iddiası Anayasa Mahkemesince kötü muamele yasağı kapsamında incelenerek ihlal kararı verilmiştir (*Kemalettin Rıdvan Yalın*, B. No: 2014/6220, 18/7/2019).

56. Somut başvurunun yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarda etkili başvuru yolu olan ceza soruşturması tamamlanmadan veya bu yolun etkisiz olduğu ileri sürülmeden yapılması nedeniyle yaşam hakkı yönünden inceleme yapılamayacağı açıktır. Kaldı ki somut başvuruda yaşam hakkına ilişkin etkili bir ceza soruşturması yürütülmediğine ilişkin herhangi bir şikâyet de bulunmamaktadır. Ayrıca başvurucunun yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiası daha önce AİHM'e yaptığı bireysel başvuruda incelenmiş, AİHM'in 15/10/2019 tarihinde verdiği yaşam hakkının esas bakımından ihlal edildiğine ve 25.000 avro manevi tazminat ödenmesine dair kararla neticelenmiştir (bkz. §§ 24-28). Bu nedenle başvurucunun aynı olay nedeniyle açtığı tazminat davasına ilişkin şikâyetlerinin yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

57. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 46. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuru ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmali nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabilir."

58. 6216 sayılı Kanun'un 46. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca ancak güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilir. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvurularda kişi yönünden yetkisini belirleyen bu kural uyarınca başvuruda bulunacak kişinin öncelikle iddia edilen hak ihlalinin mağduru olması gerekir. Mağdur sıfatı bulunan kişiler lehine yetkili organlar tarafından verilen bir kararla hak ihlalinin tespit edilmesi, tespit edilen ihlalin uygun ve yeterli şekilde giderildiğinin belirlenmesi hâlinde mağdur sıfatının ortadan kalktığı kabul edilmektedir. Bu iki koşul yerine getirildiği takdirde bireysel başvuru mekanizmasının ikincil niteliğinden dolayı Anayasa Mahkemesinin inceleme yapmasına gerek kalmamaktadır (ilgili olduğu ölçüde bkz. *Mehmet Tursun ve diğerleri*, B. No: 2016/2889, 4/7/2019, § 54).

59. Yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı yönünden mağdur statüsünün ortadan kalktığına söylenebilmesi için yaşam hakkının maddi boyutunun ihlal edildiğinin tespit edilmesi ve mağdurun maddi ve manevi zararlarının karşılanarak uygun bir giderimin sağlanmış olması gerekir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. *Abdullah Yaşa*, § 53).

60. AİHM tarafından başvuru lehine tazminata hükmedilmiş ise de bu durum başvurucunun mağduriyetinin tam olarak giderildiğini göstermemektedir. Birincisi İdare Mahkemesi, başvurucunun uğradığı zararla ilgili herhangi bir değerlendirme yapmamıştır. Başvurucunun yaralanması nedeniyle ne kadar zarara uğradığını değerlendirmek İdare Mahkemesinin görevi içindedir. Zararla ilgili değerlendirmenin AİHM kararında

yapıldığından hareketle İdare Mahkemesinin bu yükümlülüğünün yerine getirildiği sonucuna ulaşamaz. İkincisi AIHM'in hükmettiği tazminatın başvurucağın uğradığı zararı tam olarak karşılayıp karşılamadığı da bu aşamada bilinmemektedir. Bunu değerlendirmek de derece mahkemesinin görevidir. Bu koşullarda başvurucağın mağdur statüsünün devam ettiğine karar verilmesi gerekir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. *Abdullah Yaşa*, § 60).

61. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine dair iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

62. Anayasa'nın 40. maddesinde, Anayasa'da güvence altına alınmış hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkesin yetkili makama başvurma hakkı güvence altına alınmaktadır. Buna göre etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri sürerek herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (*Yusuf Ahmed Abdelazım Elsayad*, B. No: 2016/5604, 24/5/2018, §§ 59, 60).

63. Etkili başvuru hakkının Anayasa ile korunan diğer hakların tamamlayıcısı olması nedeniyle tek başına ihlal edildiğinin ileri sürülmesi mümkün değildir. Bir başka deyişle etkili başvuru hakkının ileri sürülebilmesi için öncelikle Anayasa ile korunan diğer hakların ihlal edildiğine dair savunulabilir bir iddia olmak zorundadır. Buna karşılık etkili başvuru hakkı bakımından inceleme yapılması kural olarak başka bir Anayasa hükmünün ihlal edildiğine önceden karar verilmiş olması şartına bağlı değildir (*Abdullah Yaşa*, § 64).

64. Temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların ileri sürülebileceği bir başvuru yolunun mevzuatta öngörülmesi yeterli değildir. Söz konusu başvuru yolunun aynı zamanda uygulamada da etkili olması gerekir. Bununla birlikte bir başvuru yolunun gerek hukuken gerekse uygulamada genel anlamda etkili olması, somut olay bakımından etkili başvuru hakkına ilişkin bir müdahale bulunup bulunmadığının değerlendirilmesine engel değildir (*Yusuf Ahmed Abdelazım Elsayad*, § 61).

65. Etkili başvuru hakkı tanınmasına dair yükümlülüğün anayasal hak ihlallerinin giderilmesi için ne tür bir çözüm yolu öngörülmesi hâlinde yerine getirilmiş sayılacağı konusunda somut olayın koşulları ve ihlal edildiği ileri sürülen hakkın niteliği belirleyici bir etkiye sahiptir. Kamusal yetkiyle güç kullanan görevlilerin eylemleri nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğinin iddia edildiği durumlarda etkili başvuru hakkı uyarınca kişilerin uğradığı zararların tazminini sağlamak üzere etkili bir hukuk yolunun öngörülmüş olması gerekmektedir (*Abdullah Yaşa*, § 66).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

66. Başvurucağın uğradığı zararın tazmini için İdare Mahkemesinde açtığı tam yargı davası, başvurucağın hakkında Ceza İnfaz Kurumu idaresine karşı ayaklanma ve Ceza İnfaz Kurumu binasına zarar verme suçlarından açılmış bir kamu davası bulunduğu,

25/12/2000 tarihli ifadesinde olaylara katıldığını, eline geçirdiği eşyaları askerlere attığını, güvenlik ve asayişin sağlanması için yapılan müdahaleye direndiğini ve daha önce açlık grevi yaptığını beyan ettiğini, dolayısıyla müdahaleye sebep olanlardan olduğu, zararın davacının kendi eyleminden kaynaklandığı, idarenin tazmin yükümlülüğünün bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiş; anılan karar Danıştayca onanmak suretiyle kesinleşmiştir.

67. Somut olayda başvurucu, devletin sıkı gözetimi altında olması gereken bir ceza infaz kurumunda tutuklu olarak bulunmaktadır. Ceza infaz kurumunun iyi yönetilememesi sonucu oluşan, özellikle çeşitli terör örgütleri mensuplarının bulunduğu kısımlardaki kargaşa ve tehlike arz eden ortam nedeniyle operasyon yapılması kaçınılmaz hâle gelmiştir. Bu durumda devlet yetkilileri tarafından önceden planlanarak gerçekleştirildiği anlaşılan operasyonun seyri ve başvurunun hangi koşullarda yaralandığına dair açıklama yapma ve başvurunun hangi eylemleri nedeniyle kendisine karşı güç kullanılmasının mutlak zorunlu hâle geldiğini ispatlama külfetinin devlete ait olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir.

68. Ceza infaz kurumunda gerçekleşen olaylar nedeniyle jandarma görevlileri hakkında yetkili merciden verilip ifası vazifeten zorunlu olan emrin icrası sırasında zaruretten tayin ettiği hudut aşımak suretiyle asli müstakil faili belli olmayacak biçimde birden fazla kişinin ölümüne ve yaralanmasına neden olma suçlarından yapılan yargılama sonucunda altı sanık hakkında açılan davaların ölmeleri nedeniyle düşürülmesine, diğer sanıklar hakkında kasten yaralama ve başvurunun da aralarında bulunduğu mağdurlara yönelik efrada suumuamele suçlarından açılan davaların zamanaşımı nedeniyle ayrı ayrı düşürülmesine, faili belli olmayacak şekilde kasten öldürme suçlarından ise mahkûmiyetlerine yeterli delil olmadığından ayrı ayrı beraatlerine karar verilmiştir. Anılan karar inceleme tarihi itibarıyla derdesttir (bkz. §§ 16-19). Buna göre başvurunun yaralanma koşullarının ve hangi eylemleri nedeniyle kendisine karşı güç kullanılmasının mutlak zorunlu hâle geldiği hususlarının ceza yargılamasıyla ortaya konabildiği söylenemeyecektir.

69. Diğer taraftan başvurunun da aralarında olduğu 399 sanık hakkında Ceza İnfaz Kurumu idaresine karşı silahlı ayaklanma, faili gayrimuayyen şekilde kasten öldürme ve yaralama, 6136 sayılı Kanun'a aykırılık ve patlayıcı madde bulundurma suçlarından yapılan yargılama sonucunda bazı sanıkların ölmesi nedeniyle haklarındaki davaların düşürülmesine, başvurunun da aralarında olduğu sanıkların Ceza İnfaz Kurumu idaresine karşı silahlı ayaklanma, kasten yaralama, 6136 sayılı Kanun'a aykırılık ve yasak patlayıcı madde bulundurma suçlarından açılan davaların zamanaşımı nedeniyle ayrı ayrı düşürülmesine, yine başvurunun da aralarında bulunduğu sanıklar hakkında faili gayrimuayyen şekilde kasten öldürme suçlarından ise mahkûmiyetlerine yeterli delil olmadığından ayrı ayrı beraatlerine karar verilmiş olup anılan karar henüz kesinleşmemiştir (bkz. §§ 20-23). Bu nedenle başvuru hakkındaki iddiaların şüpheye yer vermeyecek şekilde ortaya konabileceği etkili yol olan ceza davasıyla kesin olarak ispatlandığı da söylenemeyecektir. Bir başka deyişle başvurunun söz konusu operasyon sırasında diğer isyancı tutuklu/hükümlülerle birlikte silah kullanmak suretiyle isyana aktif olarak katıldığı, ceza yargılaması sonucu sabit kılınmamıştır.

70. Öte yandan AİHM de başvurunun yaşam hakkının esas yönünden ihlal edildiği sonucuna varırken Ceza İnfaz Kurumu idaresine karşı silahlı ayaklanma ve diğer suçlardan başvuru hakkında açılan davanın zamanaşımına uğradığını, başvurunun güvenlik güçlerine karşı aktif olarak direndiğine veya onlara saldırdığına dair bir adli tespit yapılmadığını vurgulamış; başvurunun güvenlik güçlerinin silahlarını meşru olarak kullanmalarını gerektirecek ölçüde bir saldırıda bulunduğu dair herhangi bir adli tespit

olmadığı hâlde güvenlik güçlerine direndiğinin ve koğuştta bulunan bazı eşyaları onlara atığının İdare Mahkemesince kabul edilmesi nedeniyle illiyet bağının kesildiğı ve idarenin tazmin yükümlülüğünün bulunmadığı sonucuna varılmasının mümkün olmadığını değerlendirilmiştir (bkz. §§ 24-28).

71. Somut başvuruda, İdare Mahkemesinin zararların tazmini talebini reddetmesine ilişkin karar, hem başvurunun eylemi hem de başvurucuya yönelik eylemle ilgili olarak yürütölen ve başvurunun güvenlik güçlerinin silahlı güc kullanmalarını gerektirecek ölçüde isyana katıldığını, onlara direndiğini veya saldırdığını kesin olarak ortaya koyamayan ceza yargılamalarının sonuçlarıyla açıkça çelişmektedir. Kaldı ki bu husus daha sonra AİHM tarafından da bir hak ihlali bulunduğıu tespitini içeren kararla ortaya konmuştur.

72. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

4. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

73. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir..."

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapıldığında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvuru lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

74. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 100.000 TL maddi ve 500.000 TL manevi tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

75. Anayasa Mahkemesinin *Mehmet Doğan* ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceğı gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (*Aliğöl Alkaya ve diğerleri* (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

76. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiğı takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görölen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (*Mehmet Doğan*, §§ 55, 57).

77. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (*Mehmet Doğan*, §§ 58, 59; *Aliğül Alkaya ve diğerleri (2)*, §§ 57-59, 66, 67).

78. İncelenen başvuruda yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

79. Bu durumda yaşam hakkı ile bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 2. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

80. Başvuruya konu İdare Mahkemesi kararının başvurucağın uğradığı zararlar nedeniyle talep ettiği tazminata ilişkin olduğu dikkate alındığında ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucağın tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

81. Yeniden yapılacak yargılamada AİHM tarafından hükmedilen tazminat tutarını gözetmek İdare Mahkemesinin takdirindedir (detaylı açıklama için bkz. § 60).

82. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.839,50 TL yargılama giderinin başvurucağın ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Yaşam hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesiyle güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla İstanbul 2. İdare Mahkemesine (E.2012/1266, K.2014/2441) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminata ilişkin taleplerinin REDDİNE,

E. 239,50 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.839,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 30/6/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Muammer TOPAL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
İrfan FIDAN